

Erling Sivertsen

I en tynn tråd

Noen tanker om det autentiske fotografiet

Forfatter	Erling Sivertsen
Ansvarleg utgjevar	Høgskulen i Volda
Sats	Erling Sivertsen
ISSN	0805-8075
Distribusjon	www.hivolda.no/fou

Om notatserien:

Notat er ein serie med ulike slag publikasjonar av mindre omfang, t.d. forprosjektnotat, foredrag, artikkelutkast o.a. Eit hovudføremål med serien er å stimulere til publisering og fagleg debatt i miljøet. Spreiinga går i hovudsak til fagmiljøet i Volda, til eksterne fagmiljø og personar som forfattaren/forfattarane ønskjer kommentarar frå. Kvar forfatter er ansvarleg for sitt arbeid.

I en tynn tråd – noen tanker om det autentiske fotografiet

Victor Norman har noen uker høsten 2003 vært i mediens lys fordi mediene gjennom strategiske lekkasjer er blitt tipset om at han har hevet seg over regler andre må følge, at han gikk på luksusrestauranter, at han har skaffet seg piano på statens bekostning, og at han selv reiste med SAS mens han påla alle andre å fly med billige Norwegian. Vi har vært vitne til at den tradisjonelle spiralen mediene og opposisjonen samarbeider om, har gjort noen omdreininger. Det er en spiral som ofte tar til med et avisoppslag, som fortsetter med opposisjonens reaksjoner, som igjen fortsetter med oppslag om reaksjonene, og så videre. Om denne spiralen får leve lenge nok, ender den gjerne med at en statsråd må gå.

Med til slike oppslag hører gjerne et grafisk element. Avisenes grafikere bruker Photoshop, som nå er ute med den syvende versjonen, for det programmet er verdt. Det er en side fra VG et godt eksempel på. I det hele tatt blir ikke fotografier og fotografiske bilder brukt slik de en gang ble, i avisenes oppslag.

Den aktuelle sida inneholder et illustrasjonsbilde som er fotografisk, men ikke tatt med et fotoapparat. Det er det vi kan kalle et sekundært fotografisk bilde. Det grafiske bildet er satt sammen av to primær-fotografier av henholdsvis Jørgen Kosmo og Victor Norman. Ingen av dem har sett i kamera. Kosmo ser til høyre, Norman ser til venstre. Det er selvsagt i farger. Illustrasjonsbildet er designet av Kenneth Lauveng. Han kjenner vi for hans kommentar-animasjoner på VGs nettsider. Hvem som har fotografert portrettene det er bygget opp av, framgår ikke. I sidevignetten står det "Norman-bråket", og også her er det brukt et portrett av Norman, og dette er et tegn på at dette er en sak VG har laget en serie med oppslag om.

Illustrasjonsbildet skal illustrere at Norman og Kosmo har brukt representasjonskontoen på forskjellig måte. Da Kosmo var Arbeids- og administrasjonsminister i forrige regjering, brukte han bare 99553 kroner fra mars

2000 til oktober 2001, mens Norman har brukt 543726 kroner i sin periode fra oktober 2001 til november 2003. Dette er illustrert med to gule prislapper.

NORMAN-BRÅKET

Norman har brukt fem ganger mer enn Kosmo

Jørgen Kosmo
Arbeids- og administrasjonsminister
fra mars 2000 - oktober 2001
**Brukt på representasjon:
99 553 kr.**

Victor Norman
Arbeids- og administrasjonsminister
fra oktober 2001 - november 2003
**Brukt på representasjon:
543 726 kr.**

● Ber om redegjørelse

Halvt år kortere

Faksimile 1 En side fra VG 20.11.2003 som illustrerer de framsatte påstandene om overforbruk av midler til representasjon av Arbeids- og administrasjonsminister Victor Norman.

Normans prislapp er festet til hans slips med en rød tynn tråd, og noe mer framskutt enn Kosmos prislapp. Også den er festet med en rød tynn tråd rundt håndleddet hans. Prislappen dokumenterer den framsatte påstanden i tittelen:
- Norman har brukt fem ganger mer enn Kosmo.

Faksimile 2 Et utsnitt av side 3 i VG 20.11.2003 som viser hvordan den tynne røde tråden dannet en skygge på håndleddet til Kosmo.

festet i, så jeg at de dannet skygger. Og her er jeg ved motivasjonen for å skrive denne kommentaren til dette illustrasjonsbildet og den siden det var en del av. Tråden festet til Kosmos håndledd dannet en skygge på håndleddet hans. En skygge kan også ses på Normans hvite skjorte. På samme vis har de gule prislappene skygger. Men ingen av skyggene stammer fra, eller er kommet der, som en følge av at en blits fra en fotograf har kastet lys på de to politikerne. Disse skyggene er skapt av Kenneth Lauveng som tilsynelatende har et godt grep om de mange funksjonene som Photoshop åpner for. Skyggen som tråden kaster er tydeligst og best på håndleddet til Kosmo. Spørsmålet er om dette er så godt gjort at de færreste lesere vil reagere på at det aldri har vært noen tråd rundt håndleddet, at det ikke har vært noen skygge der fra en tråd, og at det ikke har vært noen fotograf som har fotografert dette.

Bildet som er hentet fra VG den 20. november 2003, fyller hele siden som et første lag.

Artikkelen er lagt oppå illustrasjonen nederst som en tekstboks, og utgjør et andre lag. Oppå der igjen som et tredje lag, er merkelappene plassert med påførte summer i rødt. Vi skimter slippet til Norman gjennom hullet i ene merkelappen, og dressjakken til Kosmo gjennom hullet i den andre.

Da jeg studerte nærmere de ”kjipe” trådene prislappene er

Det eneste som får en leser til å reagere og tvile på at bildet er ekte, og dermed ”juks”, er den ”kjipe” røde tråden som Lauveng har illudert. Eller viser nettopp skyggene at Lauveng ikke helt har hatt kontroll med nettopp denne delen? For det å styre lyset og skyggene dette kaster, er ingen enkel oppgave. Særlig er den illuderte skyggen på Kosmos håndledd diskutabel. Se og døm selv!

Faksimile 3 Et utsnitt av side 3 i VG 20.11.2003 som viser hvordan den tynne røde tråden dannet en skygge på skjorta til Norman.

kan brukes til å lage gode illustrasjoner med, til å fortelle sannheten med, og det kan brukes til å lyge med. Og det er med på å endre vårt syn på fotografiet, på fotografiske bilder og illustrasjoner som på sikt uvegerlig vil virke tilbake på statusen til fotografiet. Photoshop er i ferd med å befri det fra en byrde det har båret på i hundre og femti år.

I disse dager hevder den britiske bildekunstneren David Hockney at fotografiet slik vi har kjent det, er ferdig. Denne påstanden er han ikke alene om å fremme. Hockney gjør det i forbindelse med at han utgir en bok som drøfter hvordan den

Den grafiske designeren har også foretatt en såkalt brenning, slik at bilderommet som oppstår mellom de to politikerne blir liggende i mørke, samtidig som det er et tegn på at dette er blitt utført av Lauveng og viser tilbake på ham, nærmest som en indeks.

Dette oppslaget kan illustrere at det autentiske fotografiet henger i en tynn tråd.

Photoshop er et fantastisk redskap i hendene på dyktige illustratører og designere. Det

optiske og geometriske måten å se verden på erobret verden gjennom fotografiet. Det var en ny måte å lage bilder på, men slett ikke en ny måte å se verden på. Det er tvert imot en bestemt måte å se verden på som har dominert den vestlige verden siden renessansen. Fotografiet vokste ut av maleriet og tegningen, og fotografen kunne lage bilder uten å bruke hånden slik malere og tegnere hadde gjort. Med den digitale revolusjon, Photoshop og andre bilderedigeringsprogrammer, blir det fotografiske bildet igjen underlagt hånden. Det har mistet den sannhetsgehalt det har hevdet siden det frigjorde seg fra hånden. Vi vet ikke hva det betyr for fotografiet at hånden igjen skaper fotografiske bilder. Noen ser muligheter, andre ser trusler.

Likevel insisterer fotojournalister på at fotografiet skal oppfattes slik vi har kjent det. Det har ikke mistet sin sannhetsgehalt blir det hevdet. Det har en status som et vitnesbyrd om at fotografen dokumenterer noe som har skjedd foran fotografens linser, og som blir presentert for leserne her og nå. Den journalistiske institusjonen garanterer for at pressefotografets indeksikalitet, og utstyret det og påstanden det fremmer, med en institusjonell tillitsgaranti ingen andre institusjoner verken kan eller vil utstyre andre fotografiske sjangere med. Tilliten til fotografiet kan imidlertid ikke lenger bli knyttet til teknologien bak fotografiet, men må bli knyttet til institusjonen bak fotografiet. Dette fordi mulighetene til å framstille fotografiske bilder fri for den indeksikalske relasjon, det jeg har kalt hyperfotografi, der teknikken hjelper hånden, er blitt stadig mer utbredt og har skapt en forvirring. Tilliten til fotografiet generelt har hengt i en tynn tråd i noen år, det er det ingen tvil om. Men om tilliten til fotografiet den journalistiske institusjonen daglig bruker også henger i en tynn tråd, er det leserne som til syvende og sist avgjør.

Den journalistiske illustrasjonen er kommet for å bli fordi de kan formidle og dokumentere en hendelse til leserne på en mer effektiv og leservennlig måte enn det journalistiske fotografiet, når grafiske designere bruker hånden i et håndverk som kan sørge for undring og innsikt hos leserne